

Domači glasovi

Štev. 112

Lienz, sobota 8. junija 1946.

Leto 2.

TRŽAŠKO VPRAŠANJE

Trst živi že več tednov v političnem deliriju. Med tem ko so njegovo usodo v Parizu obravnavali, skušajo tako Slovenci kot Italijani dokazati svoje zahteve po Trstu z masovnimi proslavami in demonstracijami. Redke vasi, ki ležijo na vznočju Julijskih Alp in vse poti s Koroške proti Trstu, so obdane s slavoloki, mlaji in napisi, ki naj bi dokazovali slovenski značaj tržaškega zaledja. Podeželje v Julijski Krajini resno želi pripasti Jugoslaviji, kajti podeželsko prebivalstvo ceni Tita bolj kakor Jugoslovani sami. Slovenskim kmetom v Julijski Benečiji on ni samo načelnik stranke, marveč narodni junak, ki je vstal, da reši najbolj zapadno točko Jugoslovanov izpod italijanskega jarma. Spomin na ta jarem je žalosten in grenak. Pod Musolinijem je bilo Slovincem prepovedano posluževati se svojega jezika in z vso silo so jih hoteli poitalijančiti.

Slovenci so bili prepričani, da bodo po končani vojni nemoteno uredili svoje račune z Italijani. Ureditve teh računov pa pomeni po njihovo priključitev vse Julijske Benečije skupaj s Trstom k Jugoslaviji. Ko so lansko leto čete feldmaršala Alexandra vkorakale v Trst, so našle tam že partizansko upravo. Aleksander je zahteval odstranitev te uprave in prepir, ki je nastal zaradi Trsta, je udaril Slovence kot strela z jasnega neba. Slovenci smatrajo, da so zapadni zavezniki izdali enega svojih zaveznikov v korist sovražnika. Od takrat dalje je postala Titova narodno-boljševiška propaganda nadvse živa in aktivna. Danes prihajajo dobro organizirani sprevodi Slovencev iz tržaške okolice s slovenskimi zastavami, ki imajo v sredi neizogibno rdečo zvezdo, na tržaške ulice in trge, da bi s tem dokazali svoje sveto pravo do tega mesta. Njihov odbor, ki predstavlja prejšnjo partizansko upravo, katero so Britanci in Amerikanci odstranili, se še vedno uveljavlja in zahteva svoje pravice. Ta odbor razvija veliko gonjo za "osvoboditev" Trsta in skuša vsakega, ki ga hoče poslušati, prepričati, da bo "zunaj Jugoslavije Trst umrl".

"Trst čaka gotova smrt, če ne bo pripadal k Italiji", je odgovor tržaškega italijanskega osvobodilnega odbora, ki predstavlja neznamno uporniško gibanje, ki se je baje porodilo šele po Musolinijevem padcu. Obe strani izdajata cele knjige propagandnih razprav in statistik. Toda v njih obe strani tako nerodno potvarjata zgodovinska dejstva, da jih tukaj ne bomo ponavljali. Dejstvo je, da se Trst sam čuti čisto italijanskega, kakor se zaledje čuti slovensko. Še več! Trst se smatra za skrajni italijanski branik in je bil do pred kratkim tudi prepričan, da mu je poverjena naloga poitalijančiti okoliške Slovence, ker bo sicer Trst sam prenehal biti italijanski. Prav do zadnjega je Trst celo služil kot najvažnejša odskočna deska za italijansko gospodarsko in politično pronicanje v Podonavje. Tržačanom se zdi žaljivo in ponižujoče, da bi mogel Trst iz branika italijanstva postati branik slovanstva.

Slovenci pa, ki kričijo na vse grlo, ker jim do zdaj Trsta niso priznali, se zdi, da pozabljajo, da so dosegli skoraj vse, kar jim pametni narodnostni razlogi priznavajo. Kajti ti razlogi bi jim

pravzaprav niti Reke ne mogli priznati. Še več! Večina Julijske Benečije je sedaj pod jugoslovansko zasedbo. Morganova črta teče zapadno od Wilsonove črte iz l. 1919, je pa začasna in pušča industrijske pokrajine v Istri z njihovimi zalogami premoga, živega srebra in boksita v jugoslovanskih rokah. Meja, ki so jo zapadni zavezniki predložili v Parizu, je delno še ugodnejša za Jugoslovane. Na severu Julijske Krajine sovpada po večini s črto, ki jo predlagajo Rusi, in se obrne proti zapadu šele v bližini Trsta. V južni Istri bi ameriška črta pustila Italijanom raški premogokopni revir, ki izpolnjuje skoraj tretjino vse italijanske domače produkcije. Britanska črta pa bi te premogokopnike dala Jugoslaviji, nasprotno pa Pulj Italiji. Francoska črta pa bi dala tako Pulj kakor raške premogovnike Jugoslaviji. In če bi se drugi zapadni velesili s to črto strinjali, bi Jugoslovani tako dobili skoraj vso Julijsko Benečijo. Sporno bi ostalo samo še ozemlje Trsta in njegove neposredne okolice.

Če želijo Jugoslovani popraviti narodnostno krivico, ki se ji je storila v preteklosti, bi imeli sedaj vse razloge, da bi bili s to rešitvijo zadovoljni. Priključitev Trsta k Jugoslaviji pa bi povzročila nove težave in pritožbe na italijanski strani. Zato se v vprašanju Trsta samega Jugoslovani in z njimi Rusi seveda sklicujejo na gospodarske razloge, narodnostne pa opuščajo. Trdijo, da Jugoslavija potrebuje Trst iz gospodarskih razlogov, ker je to edino veliko пристanišče na Jadranski obali. Reka, kakor tudi Sušak, ima zelo slabe zveze z notranjostjo dežele. Italija, tako zatrjujejo Jugoslovani, stvarno Trsta ne potrebuje, ker ima veliko drugih velikih in dobrih pristanišč. Pod Italijo je bil Trst zanemarjen in je med obema vojnama le s težavo dosegel višino prometa, kakršnega je imel pod avstrijsko oblastjo. Dejansko je bil njegov promet v povojnih letih zelo nizek, Dvignil se je le tik pred l. 1939 kot posledica fašističnega pronicanja na Balkan. Trst je tudi trpel zaradi konkurence Benetk. Tudi v bodoče - zatrjujejo Jugoslovani - bi Trst pod italijansko oblastjo še nadalje propadal zaradi konkurence italijanskih pristanišč, ali pa bi iz njega zopet naredili umetno odskočno desko za ponovno pronicanje italijanstva v Podonavje. Zato da ima Trst gospodarsko bodočnost samo v zvezi z Jugoslavijo.

Težko je odgovoriti na negativne točke v jugoslovanskih dokazovanjih. Pod italijansko oblastjo je Trst imel nedvomno izgubo, ki so jo popravljali s privilegirano Jadransko tarifo in z uradnimi podporami tržaškim paroplovnim družbam. Pristanišče je tudi trpelo zaradi jugoslovanskega bojkota in ker so avstro-ogrske nasledstvene države svoj promet usmerile od Trsta stran in se obrnile na Severno morje. Politični obraz Vzhodne in Srednje Evrope po tej vojni bo gotovo tak, da bo v škodo Trstu, če bo ta pripadal Italiji. Gotovo pa je, da se Trstu nabi bolje godilo - marveč še mnogo slabše -, če bi ga izročili Jugoslaviji. Jugoslovani nimajo pomorske tradicije in njihova trgovina pa niti od daleč ne dosega tiste višine, da bi to pristanišče zadostno zaposlila.

Tako veljajo vsi dokazi proti priključitvi Trsta Italiji, še mnogo bolj pa proti njegovi priključitvi Jugoslaviji, kajti Trst po svoji zemljepisni legi in po svoji trgovski tradiciji ni "naravno pristanišče", niti za Italijo, niti za Jugoslavijo, marveč je naravno pristanišče za vso Srednjo Evropo, ki je svojčas sestavljala avstro-ogrsko cesarstvo. V 15 letih, to je od 1923 do 1935, je imel Trst 46 % svojega prometa z Avstrijo in Češkoslovaško. Tako se kljub umetnemu povojnemu nasprotovanju napram Trstu dežele prejšnjega habsburškega cesarstva še vedno prispevale približno 60 % k vsomu pristaniškemu prometu v Trstu. Ker je bil Trst edino veliko prista-

nišče tega cesarstva, zato nas to ne preseneča. Tudi je Avstro-ogrska zgradila svojo železniško mrežo tako, da je Trstu pomagala do njegove višine. Iz zgolj gospodarskih razlogov bi se torej zdelo, da je mogoče Trstu zagotoviti procvit in bodočnost samo, če se mu onogoči, da v spremenjenih političnih okoliščinah razvije zopet svojo trgovsko vlogo napram vsemu srednjeevropskemu zaledju. To je dokaz za predlog, zakaj naj bi Trst postal svobodno mesto, združeval gospodarske potrebe Italije in Jugoslavije, predvsem pa služil podonavskim deželam. Človek se zato nekoliko začudi, da se na pariški konferenci nihče ni našel, ki bi predlagal ustanovitev svobodnega mesta Trsta, ko je bilo vendar središče teh razgovorov in sporov v nasprotujočih si predlogih, naj bi Trst pripadal Italiji oziroma Jugoslaviji.

Psihološko je ta popustitev razumljiva. Zadnja vojske se je začela zaradi iskanja svobodnega mesta Gdansk. Naj bi sedaj ustvarili nov Gdansk na Jadrani? Kljub temu pa natančnejši pogled na položaj pokaže, da primerjava med obema mestoma ne drži popolnoma. Gdansk je postal pereča rana predvsem zato, ker je ločil Vzhodno Prusijo od Nemčije. Svobodni Trst pa ne bi postal klin vkoreninjen v italijansko ozemlje in ne bi tvoril novega koridorja na Jadranski obali. Kot svobodno mesto je Gdansk gospodarsko znatno procvital kljub hudi konkurenci Gdynje. Zato ni vzroka, zakaj ne bi tudi Trst, ki nima v bližini takega konkurenta in ki ima izvrstne prometne zveze z zaledjem ter moderno ladjedelnico v Tržiču, pravtako prospeval, če bi postal neodvisen. Nasprotno. Svobodno mesto Gdansk gotovo ni bilo vzrok vojni, marveč le izgovor zanjo.

Tako bi tudi Trst lahko postal povod za novo vojno, toda to samo tedaj, če bi si ga ena ali druga velesila izmislila. In če bi se to res zgodilo, bi tega ne bil kriv Trst sam, saj bi v takem slučaju navideznih povodov za novo vojno kar mrgolelo. Še v enem primeru bi bil Trst na boljšem kot Gdansk: V tem, da ne bi ležal med dvema državama, ki bi bili tako očividno neenaki na vojaški moči, kot sta bili Nemčija in Poljska. Porazena Italija in zmagovita Jugoslavija bosta ostali za dolgo časa enako močni, čeprav živa ena izmed njih vso podporo in orožje od svojega močnega zaščitnika. Seveda tudi približno ravnotežje med Italijo in Jugoslavijo ne bi preprečilo kakšnega ro-parskega napada ali ponovitve vojaškega udara, kot je bilo D' Annunzi-jevo zavzetje Reke.

Končno bi z ozirom na mrtvo ulico, v katero so prišli v Parizu, ustanovitev svobodnega mesta Trsta pomenila najboljši kompromis, naskaterega bi velesile lahko pristale. Vsaka druga rešitev bi ustvarila sumničenja in sovražnosti med njimi. Zapadne velesile ne morejo pristati na to, da bi Trst pripadal Jugoslaviji, ker bi to pripomoglo, da bi ruski vpliv v Podonavju postal še bolj ekskluziven, kakor je in kakor bi smel biti. Nasprotno bi bila Rusija gotovo ušaljena, če bi Trst pustili Italiji, ker bi s tem ta vrata iz Jadrana v Srednjo Evropo prišla pod izključno nadzorstvo zapadnih velesil. Zato vsi razlogi govorijo za to, da osporavanega ozemlja na Jadranu ne damo nikomur, ne Vzhodu in ne Zapadu, marveč da obema, tako Vzhodu kot Zapadu, dovolimo, da se ga na enak način poslužujeta.

"The Economist" od 11. maja 1946.

DOMAGAJMO MISIJONOM

Po letih zastoja se katoliški svet prebuja k novi misijonski delavnosti. Zopet stopajo nekateri misijonarji z občeudovanja vrednim pogumom, gorečnostjo in ljubeznivijo med razkristjanjeni svet. Krščanska

misel se oživlja...

Na drugi strani pa grozi val brezboštva, ki prinaša temo modernih zmot in zablod. Torej se bližata nekrščanskim narodom dva tabora. Luč resnice in nevera. Katera stran bo zmagala in osvojila te dežele? Odgovornost nosimo mi, ki smo njihovi bratje in sestre v Kristusu in ki smo dolžni skrbeti za rast Cerkve. Danes je čas posebno odločilen in važen morda za dolga stoletja.

Zdramimo se katoličani v dobi napredka in novoustvarjanja in teknujmo s silami, ki hočejo narode, kjer še ni katolicizma uničiti ter prepojititi duha in kulturo z napačnim pojmovanjem. Prositi moramo Gospoda žetve, naj vzbudi še mnogo novih, požrtvovalnih in neustrašnih misijonarjev, ki bodo postavili vsem poganским narodom temelj živve vere.

Mrzla tujina je danes naš dom - naš drugi dom. Zdi se nam samotni in puščoben, ker se za njim skriva grenkoba, žalost in trpljenje. Misli nam hitijo nazaj, tja doli na slovensko zemljo - v domovino. Spomin nas kličejo....

Toda naše težnje se niti primerjati ne dajo s trpljenjem misijonarjev. Pa vendar oni ne tožijo, le Boga vdano prosijo pomoči. Od njih se učimo trpeti in moliti. Vsakdanja dela žrtvujemo v ta namen in polagajmo naše težave na misijonski oltar. Naši bolniki, ki toliko trpe, morejo v najobilnejši meri prispevati za širjenje sv. Cerkve, za rešitev človeškega rodu, če združeni s Kristusom potrpežljivo prenašajo trpljenje. Na zemljo kličejo dež božjih milosti, brez katerih je vsako delo zastoj.

Bolniki! Priključite se na binkoštni praznik, ki je največji dan misijonov, "Apostolatu bolnikov", da skupno izprosimo blagoslov in cvetočo pomlad misijonskemu delu.

= : =

TAJNA SKLADIŠČA OROŽJA NA FINSKEM. - "Österreichische Zeitung" od 29. maja (list izhaja v ruskem pasu Dunaja) piše: Pred nekaj dnevi so v Helsinkiju v tisku objavili sledečo uradno objavo: Na podlagi preiskav o tajnih skladiščih orožja so doslej zaplenili sledeče orožje: 16.209 pušk, 106 strojnico, 2.210 brzostrelk, 468 protitankovskih topov, 3051 min, razstreliva in drugo. Razen tega so v skoraj 1000 tajnih skladiščih oblasti zaplenile veliko število drugega orožja in prometnih sredstev. V zvezi z najdbo tega orožja je bilo aretiranih 1.295 mož, od katerih so jih preko 1000 spet izpustili.

plenile. Ko je uredništvo vprašalo za vzrok zaplenitve pri turškem zastopstvu v Kairu, je dobilo odgovor, da je Francova Španija prijateljica Turčije in da predstavlja "obrambno orožje proti boljševizmu". (Österreichische Zeitung, od 2. junija 1946.)

MARIBORSKEGA ŠKOFA DR. TOMAZIČA je zadela kap. Leži po večini v postelji. Mgr.dr. Cukala vrši ordinarijatske posle. Obolelega škofa priporočma vernikom v molitev, zlasti Stajercea.

"STRTI CVETOVI", zbirka pesni in ertic, je izšla. Knjižica je prirejena in izdana v spomin na naše fante in može, ki so bili pred enim letom vrnjeni. Uvodna beseda je izjava gibraltarskega škofa o jugoslovanskih beguncih. Zbirka obsega 18 strani in stane 60 grošev.

TURŠKA VLADA JE ZAPLENILA ČASOPIS ZARADI PROTISPANSKEGA CLANKA. Tiskovni oddelek angleškega informacijskega ministrstva v Kairu izdaja za Turčijo časopis "Chif". V zadnji številki je ta list objavil članek proti generalu Francu. Pravkar došle 30.000 izvodov tega ča-